

УДК-343.974+351.745.5:368.4

Прокопенко Надія Миколаївна – координатор проектів з ВІЛ/СНІД Програмного офісу Управління ООН з наркотиків та злочинності в Україні,

Волинець Віталій Вікторович – старший науковий співробітник Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України

До питання про соціальний захист працівників ОВС в контексті проблематики боротьби з організованою злочинністю

У статті розглянуто проблемні питання профілактики ВІЛ/СНІДу серед працівників органів внутрішніх справ і запропоновано шляхи вирішення проблеми як на державному рівні, так і на рівні Міністерства внутрішніх справ України.

Ключові слова: ВІЛ/СНІД, захворювання, працівники органів внутрішніх справ, групи ризику, профілактика, інфікування, боротьба з організованою злочинністю.

Постановка проблеми. По кількості ВІЛ-інфікованих Україна займає одне з перших місць у Європі. Незважаючи на багаторічне впровадження профілактичних, діагностичних, клінічних та інших заходів протидії епідемії ВІЛ-інфекції, проблема ВІЛ/СНІДу сьогодні є однією з найважливіших у світі, зокрема в Україні. Понад 34 млн людей у світі живуть з ВІЛ хворобами. За період 1987–2013 рр. серед громадян України зареєстровано близько 234 тис. ВІЛ-позитивних осіб, 62 тис. хворих на СНІД та близько 30 тис. померлих від захворювань, пов'язаних зі СНІДом [1].

Керівництвом держави постійно вживалися заходи щодо профілактики і протидії поширенню ВІЛ/СНІДу серед населення. Так, протягом 20 років в Україні на законодавчому рівні було прийнято низку важливих нормативно-правових актів, спрямованих на вирішення та

подолання даної проблеми. Зокрема, прийнято Закон України “Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення”, затверджено Концепцію стратегії дій Уряду, спрямовану на запобігання поширенню ВІЛ-інфекції/СНІДу, на період до 2011 року [2] та “Національну програму забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, допомоги та лікування ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2004–2008 роки” [3]. Наразі триває підготовка Проекту розпорядження Кабінету Міністрів України “Про затвердження Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу на 2014–2018 роки”.

У 2011 році створено Державну службу України з питань протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та інших соціально небезпечних захворювань. Активно діють громадські та міжнародні організації, проводяться наукові досліджень за даною тематикою.

Але незважаючи на багаторічне впровадження профілактичних, діагностичних, клінічних та інших заходів протидії епідемії ВІЛ, проблема ВІЛ/СНІДу залишається гострою. Так, за 6 місяців 2013 року в Україні зареєстровано 10 727 випадків ВІЛ-інфекції, що на 7 % більше, ніж за аналогічних період 2012 року, рівень захворюваності збільшився з 21,9 до 23,5 на 100 тис. населення [1].

Слід пам’ятати, що ВІЛ/СНІД передається через незахищені статеві контакти, через кров, шляхом введення наркотичних речовин ін’єкційним шляхом, переливання неперевіраних препаратів або компонентів крові; при трансплантації донорських органів, тканин, біологічних рідин, у випадках інших медичних маніпуляцій (оперативних втручань, ін’єкцій нестерильним інструментом) [4].

До груп підвищеного ризику належать споживачі ін’єкційних наркотиків, особи, які надають сексуальні послуги за винагороду, чоловіки, які мають сексуальні стосунки з чоловіками, статеві партнери споживачів ін’єкційних наркотиків. Представники цих груп часто попадають у поле зору працівників органів внутрішніх справ під час проведення профілактичної, оперативно-розшукової, кримінально-процесуальної, виконавчої діяльності [5].

В силу специфіки службової діяльності органів внутрішніх справ, певні категорії працівників також є вразливими до ВІЛ-інфікування, зокрема працівники підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю, з незаконним обігом наркотиків (далі БНОН), чергові чергових частин, міліціонери патрульної служби, інспектори Державтоінспекції, дільничні інспектори, конвоїри, працівники ізоляторів тимчасового тримання, бійці спецпідрозділів міліції [6].

Тому важливим, на наш погляд, є питання забезпечення медичної безпеки і соціальних гарантій працівників міліції при здійсненні

ними оперативно-службової діяльності та інших специфічних функцій. Важливим аспектом зниження ризиків зараження ВІЛ/СНІД серед працівників ОВС під час виконання службових обов'язків є підвищення їх рівня знань про правила поведінки з ВІЛ позитивними особами.

Мета статті – привернути увагу керівництва держави, МВС України та громадськості, до небезпеки інфікування ВІЛ хворобами працівників органів внутрішніх справ, і ризиків, зумовлених виконанням професійних обов'язків. Визначити основні шляхи вирішення та подолання даної проблеми.

Ступінь розробки теми. Окремі аспекти інфікування ВІЛ/СНІДом населення України були предметом наукових і соціальних досліджень таких науковців, як О. М. Балакірєва, Ю. М. Гялустян, О. І. Злобіна, Н. М. Левчук, В. А. Марциновської, О. О. Яременко, та інших.

У різні роки громадськими та міжнародними організаціями проводились соціологічні дослідження за даною проблематикою. Зокрема, у 2011 році на замовлення Управління ООН з наркотиків та злочинності (ЮНОДК) та за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку було проведено моніторинг та оцінку заходів з профілактики ВІЛ/СНІДу в системі Міністерства внутрішніх справ України, а у 2013 році здійснено аналіз навчальних планів і програм у ВНЗ МВС України та програм професійної підготовки працівників ОВС на предмет тематики щодо ВІЛ/СНІДу і впливу цих факторів на дотримання прав людини під час взаємодії з уразливими групами населення.

Виклад основного матеріалу. Політика МВС України щодо профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу серед особового складу органів внутрішніх справ побудована на вжитті заходів, спрямованих на охорону життя і здоров'я працівників міліції, які належать до груп з високим рівнем ризику інфікування під час виконання своїх службових обов'язків.

Починаючи з 1998 року, в МВС України здійснюється нормативна робота щодо організації профілактики ВІЛ/СНІДу серед особового складу, а також спільна нормативна діяльність з Міністерством охорони здоров'я України, яка стосується медико-санітарного забезпечення осіб, які утримуються в слідчих ізоляторах та установах виконання покарань МВС України. Було затверджено спеціальний порядок медичного огляду та обстеження на ВІЛ-інфекцію осіб, які перебувають у місцях попереднього ув'язнення і виправно-трудовах установах МВС України, та умови тримання ВІЛ-інфікованих з числа цих осіб [7].

У 2003 році Міністерством внутрішніх справ України видано вказівку "Про організацію роботи з попередження ВІЛ/СНІД", в якій містилася вимога щодо активізації інформаційно-просвітницької роботи з профілактики ВІЛ/СНІДу серед працівників міліції [8].

Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)

З цією метою у 2005 році при сприянні агентства ООН (Фонду народонаселення ООН та Програми розвитку ООН) МВС України було реалізовано проект “Створення освітньої системи з питань профілактики ВІЛ/СНІД/інфекцій, що передаються статевим шляхом, безпечної поведінки та прав людини у Міністерстві внутрішніх справ”. Основною метою цього проекту було покращання статевого і репродуктивного здоров'я працівників міліції через підвищення потенціалу системи МВС України щодо запобігання ВІЛ/СНІД/ПІСШ, безпечної поведінки та дотримання прав людини серед працівників міліції та ін.

Разом з тим, слід зазначити, що всі заходи які проводилися Міністерством внутрішніх справ України були профінансовані за підтримки неурядових громадських і міжнародних організацій.

Як свідчить моніторинг оцінки заходів з профілактики ВІЛ/СНІДу в системі Міністерства внутрішніх справ України, активніший період проведення послідовної політики Міністерства внутрішніх справ України щодо профілактики ВІЛ-інфекції припадав на 2006 – 2008 роки, (Див табл.).

Це пояснюється як загальною активізацією діяльності всіх органів влади, що були задіяні до виконання державних програм, так і наявністю певної політичної волі з боку керівництва МВС України. Саме поєднання обох цих факторів є позитивним у реалізації даних обставин.

Як центральний орган виконавчої влади, Міністерство внутрішніх справ України брало участь у проведенні загальнонаціональних заходів і громадських проектах. За сприяння міжнародних організацій було виготовлено і розповсюджено значну кількість навчально-інформаційних матеріалів (буклети, плакати, пам’ятки) профілактично-го спрямування для потреб органів внутрішніх справ України.

Рішенням керівництва МВС України роботу по проведенню просвітницьких заходів з профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу покладено на Центри практичної психології МВС України, керівників підрозділів ОВС та ВНЗ МВС України, а медичне обстеження та лікування на медично-лікувальні заклади системи МВС України.

Уперше в 2006 році фахівцями підрозділів кадрового та психологічного забезпечення було здійснено аналіз ефективності проведених просвітницьких заходів з профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу, який показав необхідність проведення широкої роз'яснювальної та інформаційної роботи серед військовослужбовців внутрішніх військ і працівників міліції.

Починаючи з 2008 року, в МВС України відбулося зменшення роботи з профілактики ВІЛ/СНІДу серед особового складу. Про це свідчать дані звітів про результати виконання Загальнодержавної програми забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД на 2009–2013 роки за 2009, 2010 роки. Причиною, напевно став той факт, що законодавством не було визначено МВС України в якості основного виконавця розробки нормативно-правових актів, перевірки установ, розробки стандартів, проведення досліджень тощо.

Чергова активізація діяльності МВС України щодо впровадження заходів, спрямованих на підвищення обізнаності працівників ОВС з питань ВІЛ, розпочалася у 2012 році завдяки співпраці в рамках проекту “Посилення ефективності заходів правоохоронних органів, пенітенціарного сектору та наркологічної служби у відповідь на епідемію ВІЛ”, який реалізується Управлінням ООН з наркотиків та злочинності за фінансової підтримки Агентства США з міжнародного розвитку. Зокрема, представники МВС України взяли участь у ряді міжнародних конференцій, присвячених проблематиці ВІЛ/СНІД, та навчальному візиті до Шотландії, також було проведено навчання з питань ВІЛ і зниження професійних ризиків для фахівців підрозділів БНОН в областях України. За результатами цієї діяльності, фахівці ДКЗ МВС України виступили з ініціативою включити заходи щодо підвищення обізнаності особового складу з питань ВІЛ/СНІДу до Програми психопрофілактичної роботи з особовим складом органів та підрозділів внутрішніх справ України на 2013–2017 роки, а також розробити відповідну пам'ятку для працівників ОВС і курсантів вищих навчальних закладів МВС України.

На жаль, деякі питання, пов'язані з профілактикою ВІЛ/СНІДу, і нині залишаються поза увагою керівництва МВС України. Перш за все, – це питання особистої безпеки працівників органів внутрішніх справ, зокрема проведення постконтактної профілактики.

Слід пам'ятати, що працівники органів внутрішніх справ України можуть інфікуватися ВІЛ при виконанні професійних обов'язків у таких ситуаціях:

– при контакті з біологічними рідинами під час надання долікарської першої медичної допомоги (до прибуття медичних працівників) постраждалим від дорожньо-транспортних пригод, нещасних випадків, злочинних дій тощо;

– у разі пораненні шкіри та/або слизових оболонок у процесі вилучення використаних голوک від шприців, холодної зброї, інших гострих предметів при обшуку та/або затриманні підозрілої особи;

– під час отримання тілесних ушкоджень (травм) працівниками ОВС та правопорушниками при затриманні, що може супроводжуватися потраплянням крові затриманого на ушкоджені частини тіла правоохоронця;

– при попаданні крові або іншої біологічної рідини на слизову оболонку очей, порожнини рота і носа або на відкриту пошкоджену (подряпини, рани, поріз, садно) чи запалену (дерматит, алергія) шкіру.

Тому основною стратегією профілактики ВІЛ-інфекції серед працівників ОВС під час виконання ними професійних обов'язків є їх навчання універсальному принципу перестороги, а саме усвідомленню того, що всі біологічні рідини вважаються потенційно інфікованими і слід уникати контакту з ними. Цей принцип є універсальним, оскільки дозволяє запобігти не тільки інфікуванню ВІЛ, а й інших інфекцій, що мають ті самі шляхи зараження (вірусні гепатити В і С, інфекції та ін.).

Але одного тільки розуміння небезпеки від ВІЛ інфекцій і заходів профілактики та лікування недостатньо для забезпечення законних прав і соціальних обов'язків держави перед працівниками органів внутрішніх справ. Працюючи в умовах можливого зараження небезпечними ВІЛ-хворобами, працівники органів внутрішніх справ повинні розраховувати на гарантії з боку держави щодо соціальних виплат і пільг.

На жаль, в українському законодавстві інфікування ВІЛ визначається тільки як професійне захворювання медичних працівників відповідно до Закону України "Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення" [9]. Проте, оскільки працівники правоохоронних органів, за визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я, належать до професій групи ризику і, відповідно, мають ризики інфікуватися ВІЛ, то й вони мають право бути захищеними під час виконання службових обов'язків [10].

Це пов'язано, перш за все, із специфікою повсякденної діяльності, під час якої можливі поранення шкіри, слизових оболонок: затримання, конвоювання, проведення особистого огляду ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД осіб, проведення обшуку в приміщеннях, де можуть залишатися предмети, через які можливо зараження ВІЛ, або огляду місця дорожньо-транспортної пригоди, де є постраждалі особи. Не дотримання елементарних заходів безпеки, таких як, наприклад, правильна обробка всіх порізів на шкірі чи подряпин, або використання гумових (при наданні долікарської допомоги) та шкіряних (під час обшуку) рукавичок, у цих випадках значно підвищує ризик бути інфікованими.

І, звичайно, до цього можна додати ймовірність інфікування в побуті, зокрема, практикою незахищених статевих контактів.

Комплексне зовнішнє оцінювання, проведене у 2009 році Міністерством охорони здоров'я України, свідчить, що у нашій державі майже не впроваджуються програми профілактики ВІЛ на робочих місцях серед медичних працівників, пожежників і працівників правоохоронних органів, де вразливість до ВІЛ може бути вищою, ніж представників інших професій [11].

У Законі України "Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунодефіциту (СНІД) та соціальний захист населення" зазначено, що роботодавці мають розробляти заходи щодо боротьби з інфікуванням ВІЛ у межах своєї компетенції та працівники, виконання професійних обов'язків яких пов'язане з ризиком людини інфікування ВІЛ, зобов'язані користуватися відповідними засобами захисту. У випадку, коли ми говоримо про працівників міліції, то роботодавцем вважається держава у вигляді Міністерства внутрішніх справ України, яке наділено повноваженнями приймати на роботу працівників органів внутрішніх справ України.

Єдиним відомчим нормативним документом, в якому згадується про необхідність дотримання заходів особистої безпеки (але без уточнення щодо можливості інфікування ВІЛ) при виконанні службових обов'язків під час несення служби по охороні громадського порядку, був Статут патрульно-постової служби [12], де зазначалося, що патрульний (постовий), який заступає на службу, повинен мати при собі засоби індивідуального захисту, спеціальні засоби, а також індивідуальний пакет (аптечку). Для працівників інших підрозділів міліції, зокрема оперативних (карного розшуку, підрозділів по боротьбі з незаконним обігом наркотиків, підрозділів по боротьбі з торгівлею людьми, кримінальної міліції у справах неповнолітніх та інших), які безпосередньо не несуть патрульної служби, дотримання заходів безпеки щодо інфікування ВІЛ взагалі не було регламентоване.

Тому створення безпечних умов праці є одним із першочергових завдань, які визначені для відповідних міністерств і відомств у всіх національних програмах щодо профілактики ВІЛ/СНІДу.

Також важливим аспектом в організації профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу є забезпечення доступу працівників міліції до медичних послуг, відомчої мережі медичних закладів. Робота відомчих медично-лікувальних закладів системи МВС з профілактики ВІЛ/СНІД здійснюється на підставі наказу МОЗ України [13]. Лікарі-консультанти інформують працівників про можливість проходження добровільного, безкоштовного та анонімого тестування у відповідних центрах профілактики та боротьби зі СНІДом. На сьогодні лише в двох медичних установах системи МВС України є можливість проведення тестування на ВІЛ/СНІД, що є невиправдано мало для багатотисячної армії правоохоронців.

Ураховуючи викладене вище, необхідно в повному обсязі проводити інформування фахівців ОВС про можливості добровільного тестування на ВІЛ під час щорічного медичного огляду працівників міліції. Беручи до уваги, що саме під час проведення таких оглядів, лікарі можуть звернути увагу на ті симптоми та синдроми, при яких пацієнту необхідно пропонувати послуги з добровільного консультування і тестування. Таку можливість проведення інформаційно-просвітницької роботи варто використовувати. Достовірної інформації щодо кількості звернень про проходження добровільного анонімного консультування та тестування чи кількості направлених для його проходження працівників міліції не існує.

Висновки та рекомендації.

Міністерством внутрішніх справ України в межах покладених на нього повноважень здійснювалася певна політика щодо профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу. В різні періоди активність Міністерства в цьому питанні залежала від загальної політики органів законодавчої і виконавчої влади. Адже прийняття Верховною Радою України чергового закону або певного розпорядчого документу Урядом країни вимагало від МВС активізації діяльності і, навпаки, по закінченню загальнодержавних заходів спостерігалось зниження уваги.

У той же час на активність у цій сфері певним чином вплинуло те, що МВС в усіх національних програмах ніколи не визначалося основним виконавцем, а це означає, що бюджетних коштів на реалізацію політики в сфері профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДУ не виділялося.

Аналіз нормативної бази показав, що увага МВС України найбільш приділялася питанням інформаційно-просвітницької діяльності, проведенню занять з підвищення рівня знань особового складу. Медично-профілактичні заходи в основному здійснювалися на загальних підставах (на підставі нормативних документів МОЗ України), можливості медично-лікувальних установ системи МВС майже не використовувалися.

Самим невивченим і нерегульованим питанням в профілактиці ВІЛ-інфекції/СНІДУ серед працівників міліції є забезпечення безпечних умов праці на робочому місці, а точніше під час здійснення повсякденної діяльності, з урахуванням специфіки різних підрозділів ОВС.

З огляду на зазначене, вважаємо за доцільне включити до Закону України “Про міліцію” доповнення, що стосувалося б соціальної безпеки працівників органів внутрішніх справ і членів їх сімей, у разі зараження їх ВІЛ/СНІДом.

Розробити відомчу інструкцію щодо дій працівника міліції в ситуації ризику ВІЛ-інфікування, де визначити відповідні заходи, що будуть направлені на:

– забезпечення особистої безпеки працівників ОВС у процесі здійснення слідчої чи оперативно-розшукової діяльності та охорони громадського порядку;

– безумовне дотримання прав людей, які живуть з ВІЛ, та категорії осіб, уразливих до інфікування ВІЛ, які перебувають у полі діяльності органів внутрішніх справ (затримуються, доставляються до ОВС, утримуються в спеціальних установах);

– регламентацію порядку поведження з особами, які приймають нарковмісні-препарати або проходять програми замісної підтримуючої терапії під час їх затримання та взяття під варту. Особливу увагу при цьому повинно бути приділено оперативному інформуванню медичних і соціальних працівників, які працюють з особою, що доставлена до ОВС.

Ураховуючи міжнародний досвід, запровадити обов'язкове проведення серед працівників органів внутрішніх справ систематичного навчання заходам особистої безпеки у сфері профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу, а також проходження тестів на толерантне відношення до ВІЛ-інфікованих, хворих на СНІД, а також осіб, яких традиційно відносять до уразливих груп: споживачів ін'єкційних наркотиків та інших.

Забезпечити доступ до добровільного анонімного тестування (за допомогою експрес-тестів) при проведенні щорічного медично-профілактичного огляду працівників міліції.

У вищих навчальних закладах системи МВС України ввести окремий спецкурс “Профілактика ВІЛ/СНІД в повсякденній діяльності та приватному житті працівника міліції”, який може увійти до дисципліни “Безпека життєдіяльності та цивільний захист”.

Список використаних джерел

1. Інформаційний бюлетень “ВІЛ-інфекція в Україні” / Державна служба України з питань протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та інших соціально небезпечних захворювань. Міністерства охорони здоров'я України. – К., 2013. – № 40. – 24 с.

2. Рекомендації надавачам послуг за результатами нормативно-правового огляду щодо профілактики ВІЛ/СНІДу та доступу підлітків, зокрема з груп ризику, до медико-соціальних послуг / Стешенко В. М. [та ін.]. – К. : Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка, 2013. – 64 с.

3. Про затвердження Концепції стратегії дій Уряду, спрямованих на запобігання поширенню ВІЛ-інфекції/СНІДу, на період до 2011 року та Національної програми забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, допомоги та лікування ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2004–2008 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 4 берез. 2004 р. № 264 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/264-2004-%D0%BF>.

4. Захист від інфікування ВІЛ та профілактика інших небезпечних інфекційних хвороб при виконанні професійних обов'язків : Пам'ятка для працівників органів внутрішніх справ та курсантів вищих навчальних закладів МВС України. – К., 2013. – 18 с.

5. Про затвердження Переліку захворювань, симптомів та синдромів, при яких пацієнту пропонуються послуги з добровільного консультування і тестування при зверненні по медичну допомогу в закладах охорони здоров'я незалежно

Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)

від підпорядкованості та рівнів надання медичної допомоги : Наказ МОЗ України від 11 трав. 2010 р. № 388 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0499-10>.

6. Моніторинг і оцінка заходів з профілактики ВІЛ/СНІДУ в системі Міністерства внутрішніх справ України [Електронний ресурс] / Дані Управління ООН з наркотиків і злочинності. – Режим доступу :

<http://www.unaids.org.ua/uk/agency/unodc>.

7. Про затвердження Настанови по медико-санітарному забезпеченню осіб, які утримуються в слідчих ізоляторах та установах виконання покарань МВС України : Наказ МВС України та МОЗ України від 14 черв. 1993 р. № 160/140 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0529-00>.

8. Про організацію роботи з попередження ВІЛ/СНІД : Вказівка МВС України від 19 січ. 2003 р. № 152/Ан / Відомчий документ.

9. Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення : Закон України від 12 груд. 1991 р. № 1972–ХІІ / [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

http://www.moz.gov.ua/ua/portal/zn_19911212_1972.html.

10. Інструкція з профілактики внутрішньолікарняного та професійного зараження ВІЛ-інфекцією : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 25 трав. 2000 р. № 120 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://uhrn.civica.org/library/minhealth/120.htm>.

11. Комплексна зовнішня оцінка національних заходів з протидії СНІД в Україні : Зведений звіт. – К., 2009. – 240 с. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

http://www.unaids.org.ua/files/External_Evaluation_ConsRep_ua.pdf.

12. Про затвердження статуту патрульно-постової служби : Наказ МВС

від 28 лип. 1994 р. № 404 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://umdp1.info/index.php?id=1287822506>.

13. Про удосконалення добровільного консультування і тестування на ВІЛ-інфекцію : Наказ МОЗ України від 19 серп. 2005 р. № 415 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1404-05>.

В статье рассмотрены проблемные вопросы профилактики ВИЧ/СПИДа среди работников органов внутренних дел, предложены пути решения данной проблемы как на государственном уровне, так и на уровне Министерства внутренних дел.

The article considers the issues related to HIV/AIDS prevention among the law enforcement staff and provides recommendations how to overcome relevant challenges at the national level and the level of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine.

Стаття надійшла до редакції журналу 27 листопада 2013 року.